

CZU: 37.011.3-051:005.585

[https://doi.org/10.59295/sum5\(165\)2023_36](https://doi.org/10.59295/sum5(165)2023_36)

COMPETENȚA DE EVALUARE A ÎNVĂȚĂTORULUI - CONSTRUCT NECESAR LA DEBUTUL CARIEREI DIDACTICE

Dorina PUTINĂ

Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți

Debutul în cariera didactică solicită de la absolventul instituției de învățământ superior un set de competențe profesionale, care să asigure, în parametri optimi, funcționalitatea actului didactic și atingerea finalităților, exprimate în modificări ale structurii personalității elevilor. Referențialul de competență a cadrelor didactice descrie detaliat ansamblul competențelor profesionale necesare de a fi dezvoltate la etapa inițială de formare, astfel încât inserția profesională a cadrului didactic să fie cât mai eficientă. Considerată o componentă indispensabilă a profesionalismului cadrului didactic, competența de evaluare formativă necesită dezvoltarea tuturor componentelor atât la nivel de cunoaștere a evaluării ca proces didactic în special și docimologia în general, precum și la nivel de elaborare și implementare a instrumentelor de evaluare și aplicare a principiilor, normelor și valorilor eticii profesionale, în cadrul procesului evaluativ.

Cuvinte-cheie: *competență de evaluare, cadru didactic, strategii de evaluare, cultura evaluativă, referențial de evaluare.*

TEACHER EVALUATION COMPETENCE - NECESSARY BUILDING AT THE BEGINNING OF THE TEACHING CAREER

The beginning of the teaching career requires from the graduate of the higher education institution, a set of professional skills that ensure the functionality in optimal parameters of the teaching act and the achievement of the goals, expressed in changes in the personality structure of students. The reference framework of teacher competences describes in detail the set of professional competences to be developed at the initial stage of training, so that the professional insertion of the teacher is as effective as possible. Considered an indispensable component of the professionalism of the teacher, the formative evaluation competence requires the development of all components: both at the level of knowledge of evaluation as a teaching process in particular and docimology in general, as well as at the level of development and implementation of evaluation tools and the application of principles, norms and values of professional ethics in the evaluation process.

Keywords: *evaluation competence, teaching staff, evaluation strategies, evaluative culture, evaluation reference.*

Introducere

În Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională, factorul de bază în crearea și transmiterea de noi cunoștințe și valori general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și a identității naționale, în promovarea aspirațiilor de integrare europeană, cu rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere [1]. Această prevedere a Strategiei 2030 justifică reformele în desfășurare la nivelul învățământului superior, iar modernizarea învățământului pedagogic din Republica Moldova se manifestă ca esență, prin sporirea calității formării inițiale a cadrelor didactice care fundamentează teoretic, axiologic și metodologic formarea tinerei generații.

În ultimele trei decenii, evaluarea învățării a fost, cu siguranță, un domeniu de cercetare foarte poliarizant, în special odată cu adoptarea abordării bazate pe competențe în curriculum școlar. Or, APC presupune o centrare asupra elevului prin interesul lui pentru succes, mai degrabă la ceea ce învață și la modul în care îl învață, decât la ceea ce i se predă. Aceasta perspectivă asupra educației impune cerințe noi acțiunii de formare a cadrelor didactice. Formarea de noi competențe la educat, competențe axate în special pe capacitatea de a aplica și de a crea noi cunoștințe, de a-și evalua propria prestație și competență, presupune nu doar existența acestor competențe la educator, ci și existența capacității de transfer a acestor competențe de la educator la educat, aspect care ridică problema unei mai atente formări a cadrelor didactice pe segmentul formării inițiale.

Competența de evaluare în referențialul profesional al cadrului didactic

Formarea și dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în domeniul evaluării educaționale solicită, după cum specifică I. Neacșu și D. Potolea [2], două componente: cultura evaluării și competența evaluativă. Prima integrează concepte nodale teoretice și metodologice, convingeri raționale privind importanța și limitele evaluării, capacitatea de reflecție a cadrelor didactice asupra propriilor prestații evaluative. Cea de a doua, competența evaluativă reprezintă potențialul conștient al unui cadru didactic de a proiecta evaluarea procesului educațional și a rezultatelor școlare, de a gestiona eficient situațiile de evaluare și de autoevaluare prin mobilizarea resurselor adecvate contextului, precum și de a oferi conexiuni inverse în vederea sporirii performanțelor subiecților supuși procesului de evaluare.

Standardul de calificare Nivel 6 CNC RM, calificarea Pedagogia Învățământului primar, Domeniul de formare profesională, Pedagogia în Învățământul primar [6] stabilește pentru formarea inițială a specialistului achiziții din multiple domenii, care asigură pe de o parte o pregătire privind cunoașterea particularităților de dezvoltare și de comportament al elevilor de vârstă școlară mică, pe de altă parte, pregătirea necesară pentru proiectarea, realizarea și evaluarea procesului educațional pentru această categorie de vârstă.

Sistemul de competențe solicitat de către calificarea respective are la bază cunoștințe teoretice și abilități din domeniul psihologiei, pedagogiei, didacticilor particulare (componenta psihopedagogică, cunoștințe teoretice și abilități din domeniile care servesc drept sursă pentru conținuturile educaționale).

Fără a diminua importanța competențelor profesionale ale cadrului didactic în ansamblu, ne vom referi în continuare la competența de evaluare, or, aceasta reprezintă domeniul nostru de interes și vizează măiestria și arta profesorului de a aprecia situația educativă: resursele, procesul și rezultatele intervenției educaționale.

Standardele de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general [5] prezintă structural cinci domenii de competență: proiectarea didactică, mediul de învățare, procesul educațional, dezvoltarea profesională și parteneriate educaționale. Astfel, identificăm că competența de evaluare este atribuită domeniului de competență 1 Proiectarea didactică și domeniului de competență 3 Procesul educațional.

Indicatorii care detaliază aceste domenii de competență vizează proiectarea demersului evaluativ și a rezultatelor școlare și evaluarea/oferirea conexiunii inverse în vederea sporirii performanțelor elevilor. Acești indicatori sunt măsurați prin intermediul unei serii de descriptori, ce reprezintă o descriere a unor operații, specifice unui aspect concret.

Analiza referențialului ne-a permis să conchidem că competența de evaluare este un construct necesar în debutul carierei didactice, or, aceste documente specifică atât indicatorii ce țin de etapa inițială de formare, cât și comportamentele care se așteaptă de la cadrul didactic în activitatea profesională.

Demers constatativ referitor la competența de evaluare a cadrului didactic. Analiza și interpretarea datelor

În vederea constatării impactului formării inițiale în dezvoltarea competenței de evaluare la viitorii învățători/ învățătoare, precum și identificarea rolului competenței de evaluare a cadrului didactic în dezvoltarea personalității elevului mic, a fost aplicat un chestionar pe un eșantion de 176 studenți, la specialitățile cu profil pedagogic din cadrul USARB. În cadrul cercetării eșantioanele au fost repartizate în eșantion de control și eșantion experimental.

Chestionarul propus a inclus 10 întrebări: factuale și de opinie, deschise și închise. Întrebările factuale se referă la vârsta respondenților și experiența (pentru studenții de la frecvență redusă). Întrebările de opinie vizează părerile și atitudinile respondenților asupra competenței de evaluare a cadrului didactic și impactul acesteia în formarea personalității elevului de vârstă școlară mică. După forma de înregistrare a răspunsurilor, chestionarul conține întrebări deschise, prin intermediul cărora subiecții își pot construi răspunsurile în maniera dorită, întrebări închise care permit alegerea unei singure variante de răspuns, din mai multe variante posibile.

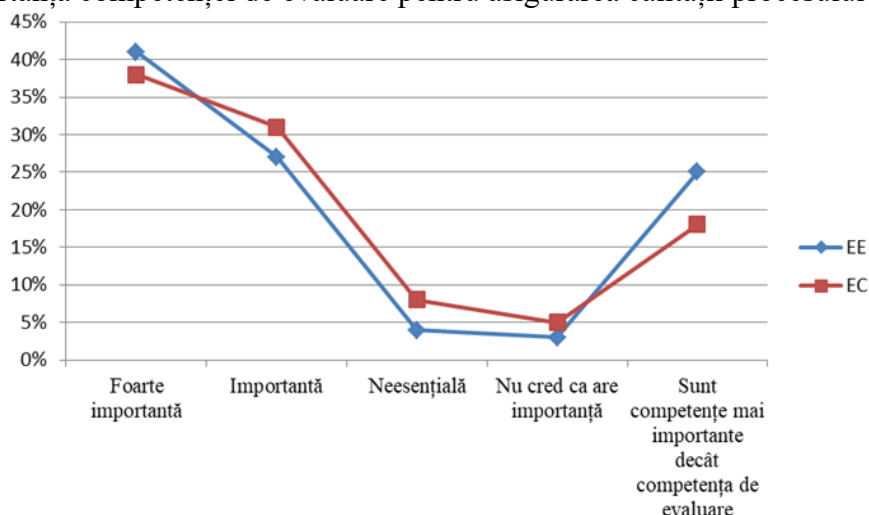
Repartizați conform vârstei și experienței didactice (pentru studenții FR) identificăm că majoritatea respondenților se încadrează în categoria de vârstă 18-25 ani (75%), 25 % dintre respondenți sunt cu vârsta de 26-40 ani. Cu experiență de până la 5 ani am identificat 15 % din respondenți (studenții de la F/R).

Tabel 1. Standardul de calificare Pedagogia Învățământului primar.

Competențe transversale	Competențe profesionale generale	Competențe profesionale specifice	Rezultatele învățării, cunoștințe, abilități	Nivel minim de recunoaștere/evaluare
<p>CT 1.1. Asumarea responsabilității pentru activitatea educațională realizată, promovarea politicilor educaționale și a cadrului valoric.</p> <p>1.2. Realizarea managementului educațional în conformitate cu prevederile normative.</p> <p>1.6 Estimarea și corectarea activității educaționale în raport cu schimbarea finalităților și contextului educațional.</p> <p>CT 2.1. Realizarea activităților educaționale cu aplicarea principiilor și normelor de deontologie profesională;</p> <p>CT 3.4. Respectarea principiilor de bază ale eticii și deontologiei pedagogice în cadrul activității educaționale.</p>	<p>- Valorificarea cadrului normativ reglatoriu și al politicilor educaționale, din perspectiva asigurării calității educației, demonstrând corectitudine, spirit critic și responsabilitate.</p> <p>- Evaluarea procesului educațional prin raportarea la cadrul normativ și metodologic aprobat, în vederea luării unor decizii de eficientizare.</p>	<p>CPS 1. Valorificarea cadrului normativ reglatoriu și al politicilor educaționale, din perspectiva asigurării calității educației, în învățământul primar.</p> <p>CPS 6. Evaluarea procesului educațional realizat cu elevii de vârstă mică prin aplicarea metodologiei specifice de evaluare în învățământul primar.</p>	<p>- Cadrul legislativ -normativ în domeniul educației analiza critică a documentelor de politici în domeniul educațional.</p> <p>- Utilizarea documentelor normative reglatoare, privind evaluarea în învățământul primar</p> <p>- Integrarea componentei de evaluare în proiectele de lungă și de scurtă durată.</p> <p>- Realizarea diverselor tipuri de evaluare, cu accent pe evaluarea formativă.</p> <p>- Asigurarea individualizării procesului educațional, prin oferire de feedback constructiv elevului, prin valorificarea particularităților individuale.</p>	<p>- Utilizează prevederile actelor normative, de politici educaționale, curriculumul național și curriculumul pentru învățământul primar în proiectarea, realizarea și evaluarea procesului didactic.</p> <p>- Realizează activități de evaluare în corespundere cu metodologia aprobată pentru învățământul primar.</p>

La întrebarea Cât de importantă este competența de evaluare a cadrului didactic în asigurarea calității procesului de predare-învățare-evaluare?, răspunsurile variază de la foarte importantă la importantă. Nu am primit răspunsuri din categoria: neimportantă sau sunt competențe ce au mai mare valoare în activitatea didactică.

Figura 1. Importanța competenței de evaluare pentru asigurarea calității procesului instructiv-educativ.

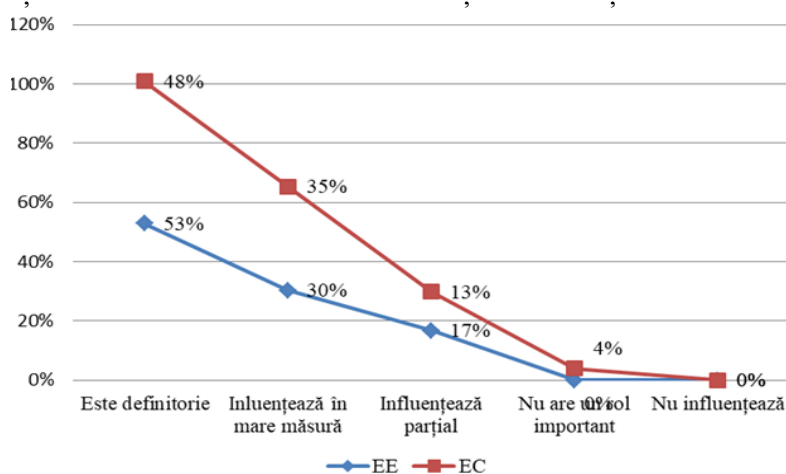
Răspunsurile oferite de către studenți demonstrează că 68 % din respondenți din eșantionul experimental și 69% respondenți din eșantionul de control, înțeleg locul și rolul evaluării în procesul de învățământ, sunt conștienți de funcțiile evaluării și de dimensiunea ce asigură calitatea activității profesionale.

Avem și respondenți care consideră că sunt competențe profesionale mai importante decât cea evaluativă. Din diagramă, observăm că 25 % din respondenți (EE) și 18 % EC sunt de acord cu acest lucru.

Abordarea procesului de predare-învățare-evaluare, prin prisma eficienței și eficacității sale, se impune astăzi cu tot mai multă insistență. Proiectarea educațională include ca secvență detectarea și înregistrarea rezultatelor obținute. Acestea se obiectivează în comportamentul verbal și nonverbal al elevilor și îmbracă forma randamentului școlar sau a performanțelor școlare. Competența de evaluare a cadrului didactic este unul din factorii externi care condiționează performanțele școlare ale elevului. Am întrebat studenții dacă Competența de evaluare a cadrului didactic influențează succesul școlar al elevului?.

Răspunsurile primite s-au împărțit între este definitorie, influențează în mare măsură, și influențează parțial.

Figura 2. Competența de evaluare a cadrului didactic și succesul școlar al elevului.

Realizarea funcțiilor și operațiilor evaluării prin aplicarea principiilor evaluării obiective și respectarea cărora este posibilă, prin proiectarea strategiilor moderne de evaluare, ce anticipează apariția fenomenelor evaluării subiective, asigurând calitatea produselor evaluării, fundamentează conduita profesională a cadrelor didactice în termeni de valori ale culturii evaluative a cadrului didactic.

Literatura de specialitate oferă indicatorii [3] care descriu cultura evaluativă a cadrului didactic. Am oferit respondenților o listă de indicatori sintetizați în bază și i-am rugat să stabilească gradul de importanță a acestora de la 1 la 5:

- Conceperea formelor și instrumentelor de evaluare a rezultatelor școlare conform cerințelor actuale.
- Descrierea rezultatelor școlare inițiale, pentru a aprecia performanțele de reper în realizarea obiectivelor.
- Abordarea elevilor în actul de evaluare, bazându-se pe rezultate.
- Asigurarea corespondenței dintre nota atribuită de profesor prin evaluare și autoevaluarea elevului.
- Asigurarea corelației funcționale între funcțiile, obiectul evaluării și strategiile evaluative.
- Aprecierea gradului de realizare a obiectivelor operaționale.
- Enumerarea caracteristicilor privind calitatea procesului de învățare.
- Informarea despre caracteristicile produsului învățării elevilor (control-autocontrol).
- Compararea notei atribuite de cadrul didactic și a notei rezultate din autoevaluarea elevului.
- Asigurarea evidenței statutului individual al elevilor în grupul școlar.

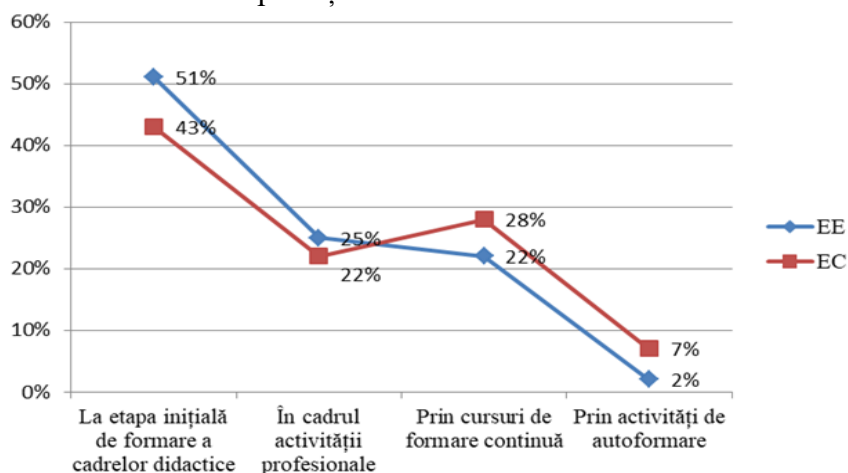
Componentele structurale, cele mai importante ale competenței de evaluare a cadrului didactic, în opinia respondenților includ:

- aplicarea principiilor, normelor și valorilor eticii profesionale în cadrul procesului evaluativ;
- aplicarea diferitelor tehnici de evaluare în raport cu diferite aspecte de predare-învățare;
- realizarea activității de evaluare în corespundere cu metodologia aprobată pentru învățământul primar.

În același timp, la polul opus, respondenții remarcă utilizarea rezultatelor evaluării valorificându-le în adoptarea de decizii privind elevii, dezvoltarea curriculumului, planificarea instruirii și dezvoltarea instituțională a școlii și identificarea posibilelor capcane ale evaluării pe care trebuie să le evite.

La itemul Când este cea mai optimă perioadă pentru dezvoltarea/ formarea competenței de evaluare, părerile sunt împărțite la ambele eșantioane: majoritatea consideră totuși că imperios în formarea competenței de evaluare rămâne a fi etapa inițială, 25% dintre respondenți consideră că această competență poate fi dezvoltată în timpul activității profesionale, 22 % prin cursuri de formare continuă, un respondent (EE) este de părerea că prin autoinstruire poate să-și dezvolte această competență, în eșantionul de control, 7% dintre respondenți împărtășesc această părere.

Figura 3. Formarea/dezvoltarea competenței de evaluare formative.

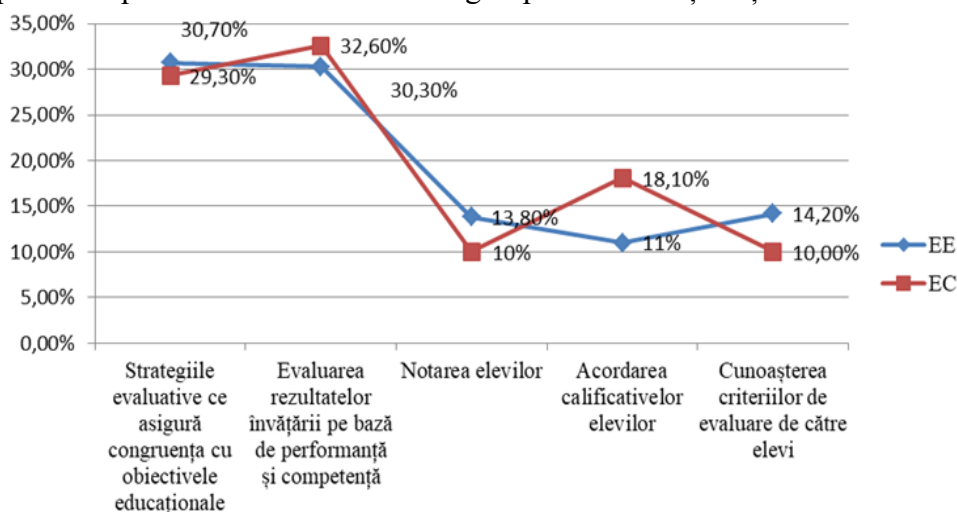

Considerată o componentă indispensabilă a profesionalismului cadrului didactic, competența de evaluare formativă necesită dezvoltarea tuturor componentelor atât la nivel de cunoaștere a evaluării ca proces didactic în special și docimologia în general, precum și la nivel de elaborare și implementare a instrumentelor de evaluare și de aplicare a principiilor, normelor și valorilor eticii profesionale, în cadrul procesului evaluativ. Opiniile respondenților diferă, 56% dintre respondenți considerând imperios și foarte importante cunoștințele privind evaluarea în special și docimologia în general, 3% consideră că cunoștințele sunt neimportante sau lipsite de importanță în structurarea demersului evaluativ. Elaborarea și implementarea instrumentelor de evaluare reprezintă un indicator important în activitatea cadrului didactic, acest lucru fiind

confirmat de 62% dintre respondenți, iar 66,5% consideră foarte importantă aplicarea principiilor, normelor și eticii profesionale în cadrul procesului evaluativ.

Analizând operațiile evaluării și acțiunile specifice acestora, am solicitat de la respondenți să identifice care dintre ele au o importanță valoroasă în procesul instructiv-educativ. Evaluarea rezultatelor școlare pe baza performanțelor și competențelor este indicatorul cu ponderea cea mai mare a răspunsurilor. La polul opus se află notarea și acordarea calificativelor. Faptul că elevii trebuie să cunoască criteriile în baza cărora sunt evaluați, o consideră importantă doar 9,1 % dintre respondenți.

Figura 4. Aprecierea procesului de evaluare integrat predării-învățării școlare.

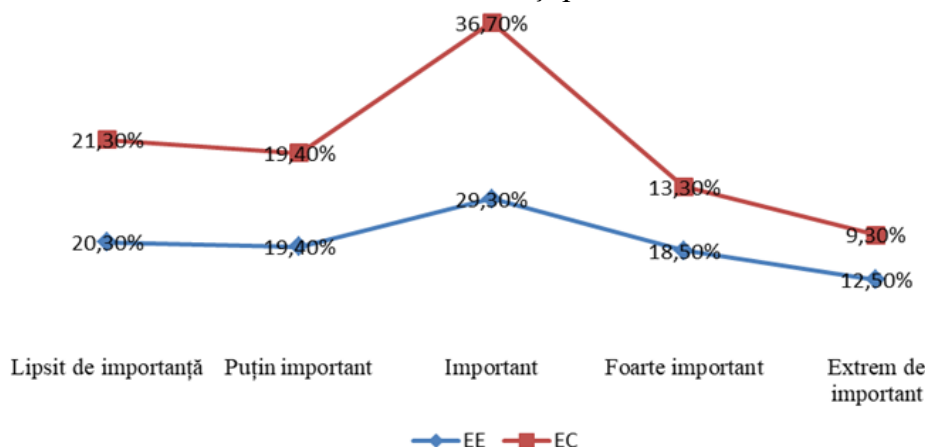

Ultimul item a propus respondenților să identifice pe o scară de la 1 la 5 (1 lipsit de importanță - 5 foarte important) dimensiunile competenței evaluative, pe care le consideră importante de a fi formate la etapa inițială. În opinia respondenților, la etapa inițială, cunoștințele declarative și cele procedurale, referitoare la explicarea și interpretarea etapelor de realizare a demersului evaluativ, sunt importante, or, aceasta constituie baza activității de evaluare. Chiar dacă părerile sunt împărțite și la opțiunea lipsită de importanță, acest lucru nu diferă la ambele eșantioane.

Pentru explicarea și interpretarea conceptelor, teoriilor, modelelor și principiilor de bază ale procesului evaluativ, au optat 36,7 % dintre respondenți considerându-le importante și foarte importante; 26,3 % le-au catalogat ca lipsite de importanță și puțin importante.

Nici Explicarea și interpretarea tipologiei, operațiilor, strategiilor, tehnologiei evaluării procesului și produsului activității educaționale nu sunt considerate de studenți ca fiind capacități extrem de importante. Pentru această opțiune expunându-se doar 10 % din respondenți din grupul de control și 15 % din grupul experimental.

Figura 5. Aplicarea instrumentelor eficiente de analiză și prelucrare a rezultatelor evaluate.

Aplicarea instrumentelor eficiente de analiză și prelucrare a rezultatelor evaluate asigură calitatea evaluării, stabilește progresul sau regresul elevului/ grupului de elevi, oferind cadrului didactic informații despre eficiența procesului de predare-învățare și despre dificultățile cu care se confruntă elevul. Mai mult de jumătate din respondenți au calificat această dimensiune ca puțin importantă și lipsită de importanță în ambele eșantioane.

Figura 6. Stabilirea corelației dintre rezultatele evaluării și proiectarea didactică ulterioară.

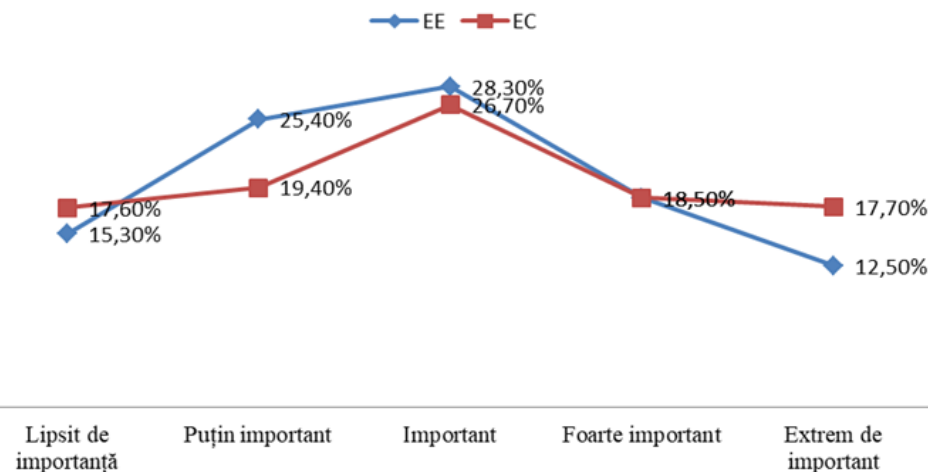
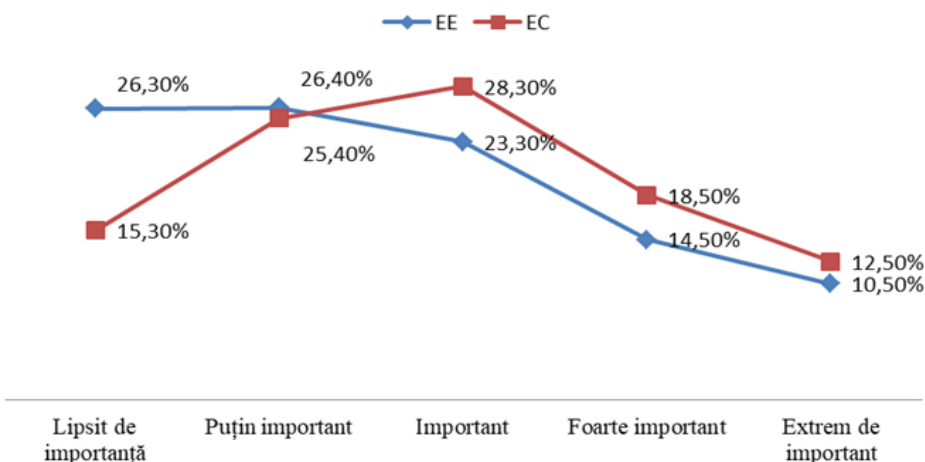

Figura 7. Selectare corectă a strategiilor de evaluare pentru aprecierea calității unor procese, produse-programe, proiecte, modele comportamentale specifice nivelului de învățământ la care se referă.

Selectarea corectă a strategiilor de evaluare pentru aprecierea calității unor procese, produse-programe, proiecte, modele comportamentale specifice nivelului de învățământ, este considerat important și foarte important. Atât respondenții din eșantionul experimental, cât și cei din eșantionul de control consideră acest aspect lipsit de importanță.

Concluzii

Analiza rezultatelor ne permite să conchidem că, cunoștințele respondenților privind evaluarea ca proces, cultura evaluativă a cadrului didactic ca dimensiune a competenței profesionale a cadrului didactic sunt la un nivel mediu. Marea majoritate a respondenților apreciază valoarea evaluării în cadrul procesului instructiv-educativ, consideră importantă etapa de formare inițială în dezvoltarea competenței de evaluare formativă. Mulți dintre respondenți nu văd legătură între explicarea și interpretarea tipologiei, operațiilor, strategiilor, tehnologiei evaluării procesului și produsului activității educaționale și calitatea procesului de învățământ, ori consideră acest lucru lipsit de importanță (28%) sau puțin important (19%).

Referințe:

1. CONCEPTUL Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” și al Programului de implementare. https://mecc.gov.md/sites/default/files/concept_strategie_program_de_implementare_educatia_2030.pdf

2. NEACȘU, I., POTOLEA, D. MANOLESCU, M., Metodologia evaluării realizărilor școlare ale elevilor , Ghid metodologic general, București, 2011. ISBN 978-606-602-134-0.
3. OPROESCU (Apetroaiei), A. Formarea culturii evaluării pedagogice: tz. de doct. în șt. pedagogice. Chișinău, 2016, 212 p
4. PUTINĂ, D. Cadrul Național al Calificărilor și rolul competențelor de evaluare. In: Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare, Ed. 4, 27-28 octombrie 2022, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2022, Ediția 4-a, pp. 346-354. ISBN 978-9975-161-32-9.
5. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_de_competenta_profesionala_ale_cadre_lor_diaactice_din_invatamantul_general.pdf 217
6. Standardul de calificare Pedagogia Învățământului primar. https://mecc.gov.md/sites/default/files/sc_6_cncrm_pedagogie_in_invatamintul_primar.pdf

Date despre autor:

Dorina PUTINĂ, doctorand, asistent universitar, Catedra Științe ale Educației, Facultatea Științe ale Educației, Psihologie și Arte, USARB.

E-mail: dorina.putina@usarb.md

ORCID: 0000-0002-0083-2611

Prezentat la 16.05.2023